

1. Το δικαίωμα στο συνδικαλισμό στο στόχαστρο του συστήματος

Η ψήφιση του αντεργατικού τερατουργήματος Χατζηδάκη (νόμος 4808/2021) ξαναέβαλε στην πρώτη γραμμή τη συζήτηση για το δικαίωμα των εργαζομένων στο συνδικαλισμό. Δικαίωμα που βρίσκεται διαρκώς στο στόχαστρο του συστήματος, παρά την κακή κατάσταση των συνδικαλιστικών οργάνων. Το σύστημα ποτέ δεν αποδέχτηκε την οργάνωση και το συλλογικό αγώνα των εργαζομένων και γι' αυτό παντού και πάντα προσπάθησε και προσπαθεί είτε να τον καταστείλει σε πρακτικό, νομικό, πολιτικό και ιδεολογικό επίπεδο, είτε να τον υπονομεύσει, ελέγχοντας, εξαγοράζοντας κι ενσωματώνοντας τις ηγεσίες των συνδικαλιστικών οργάνων. Οι δυο αυτές τακτικές λειτουργούν παράλληλα και αλληλοτροφοδοτούνται, με σκοπό την παραπέρα αποσυνγκρότηση της εργατικής τάξης και των εργαζομένων, τη διάρρηση της ενότητας και της συλλογικότητάς τους, την απομόνωση κάθε εργαζόμενου ώστε ν' αντιμετωπίζει την εργοδοσία σαν μονάδα, αδύναμος, έρμαιο στους εκβιασμούς της, με πρώτο και κύριο την ανάγκη του για δουλειά ως τον μόνο τρόπο να επιβιώσει.

Το δικαίωμα στο συνδικαλισμό έχει δεχτεί ισχυρά χτυπήματα με σωρεία νόμων τα τελευταία χρόνια. Έτσι κι αλλιώς, από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα μέχρι και τον περίφημο συνδικαλιστικό νόμο 1264/1982, η όποια νομική «αναγνώριση» στην ουσία δεν κατοχύρωνε το δικαίωμα στο συνδικαλισμό, καθώς αυτό είχε κατοχυρωθεί στην πράξη από τους αγώνες των ίδιων των εργαζομένων και τη δημιουργία και λειτουργία των συνδικαλιστικών τους οργάνων ανεξάρτητα από τη θέληση του κράτους και της εργοδοσίας. Οι νόμοι του αστικού κράτους όριζαν τα όρια και τις προϋποθέσεις στην άσκηση του δικαιώματος, δηλαδή τη (νομική) δυνατότητα των κρατικών μηχανισμών να επεμβαίνουν, να ελέγχουν, να περιορίζουν τη συνδικαλιστική δραστηριότητα, όταν αυτή «ξεφεύγει». **Η πραγματική δυνατότητα αλλά και τα όρια που θεωρεί το σύστημα σαν αποδεκτά δεν αποτελεί νομική υπόθεση αλλά ζήτημα συσχετισμού δύναμης. Στην πάλη μεταξύ κεφάλαιου και εργατικής τάξης, εργοδοσίας και εργαζομένων, ο πραγματικός συσχετισμός είναι αυτός που αναγκάζει τη μια πλευρά να «αναγνωρίσει» τη θέση της άλλης και να «αποδεχτεί» τα μέσα που χρησιμοποιεί για να βελτιώσει τη θέση της.**

Η αστική τάξη, ως άρχουσα τάξη και με εργαλείο το κράτος της, επιχειρεί ν' αποτυπώσει στους νόμους της το βαρύ συσχετισμό που έχει διαμορφώσει σε βάρος των εργαζομένων όλα τα τελευταία χρόνια και με ακόμα μεγαλύτερη ένταση πλέον. Άλλωστε, η όξυνση της επίθεσης, απ' τη μια χειροτέρευσε το συσχετισμό φέρνοντας τους εργαζόμενους σε πολύ χειρότερη θέση, και απ' την άλλη χρειάζεται το εργατικό κίνημα αποσαθρωμένο ώστε να πετύχει τους στόχους της δίχως αντιστάσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αναδίπλωση ή ακόμα και πιασμούς. Στην πραγματικότητα, τέτοια υπήρξαν αρκετά κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας (ανεξάρτητα αν το σύστημα δεν πρόκειται ποτέ να παραδεχτεί κάτι τέτοιο), με πολλά από τα ζητήματα που τέθηκαν ήδη απ' το πρώτο μνημόνιο ν' αναγκάζονται να λειανθούν, να «σαλαμοποιηθούν» σε επιμέρους βήματα, να προχωρήσουν σε δεύτερο χρόνο κ.ο.κ. Υπάρχουν δε και διατάξεις που το κράτος κι η εργοδοσία δεν κατάφεραν να εφαρμόσουν ή αναγκάστηκαν να νομοθετήσουν ξανά. Αυτό καθόλου δεν σημαίνει ότι οι κυβερνήσεις ψηφίζουν νόμους για να μείνουν στα χαρτιά. Υπενθυμίζει ότι ο συσχετισμός παίζει τον καθοριστικό ρόλο κι ότι οι αντιστάσεις τον επηρεάζουν. **Όσο όμως ο συσχετισμός δεν φτάνει στο σημείο ν' ανατρέψει έναν αντεργατικό νόμο, τόσο οι διατάξεις του απειλούν τους εργαζόμενους, ακόμα κι αν μείνουν ανενεργές ένα πρώτο διάστημα.**

Ανάμεσα στους νόμους που ψηφίστηκαν πρόσφατα ενάντια στη συνδικαλιστική δράση, ιδιαίτερη σημασία έχει ο «απεργοκτόνος» νόμος της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, ν. 4512/2018. Με το άρθρο 211 του νόμου προστέθηκε εδάφιο στην παράγραφο 2 του άρθρου 8 του ν. 1264/1982, σύμφωνα με το οποίο «*Ειδικά για τη συζήτηση και τη λήψη απόφασης κήρυξης απεργίας απαιτείται η παρουσία τουλάχιστον του ενός δευτέρου (½) των οικονομικά τακτοποιημένων μελών*». Η διάταξη αφορά τα πρωτοβάθμια σωματεία του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα, για τα οποία ορίζει ειδική απαρτία όταν πρόκειται για Γενική Συνέλευση με θέμα την κήρυξη απεργίας, αγνοώντας τις προβλέψεις των καταστατικών τους. Προσθέτει έτσι ένα ακόμα εμπόδιο στην απόφαση για απεργία, αφού δίνει άλλο ένα πάτημα στα δικαστήρια να κρίνουν «παράνομη» μια απεργιακή κινητοποίηση, πλάι στα πολλά κριτήρια που από πριν επέτρεπαν αποφάσεις για «παράνομες» ή/και «καταχρηστικές» απεργίες. Τέτοιες αποφάσεις υπήρξαν πάμπολλες την τελευταία δεκαετία, καθώς στην αστική δικαιοσύνη έχει δοθεί η αρμοδιότητα να κρίνει τόσο τους όρους «προειδοποίησης» προς την εργοδοσία (ανάλογα με τη διάρκεια της απεργίας που αποφασίζεται) όσο και το περιεχόμενο των αιτημάτων, τη βαρύτητά τους, το αν έχουν ξανατεθεί, τις συνέπειες της απεργίας, και μια σειρά ακόμα στοιχεία που στην πλειοψηφία των περιπτώσεων προσφυγής της εργοδοσίας, τη «δικαιώνουν». Και μάλιστα άμεσα, καθώς από το 2008 έχει διασφαλιστεί η ταχύτατη εκδίκαση στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, χωρίς να λογαριάζει ωράρια λειτουργίας των δικαστηρίων, φυσιολογικές δικονομικές διαδικασίες κτλ.

Η τότε κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ προσπάθησε να υποστηρίξει ότι η αλλαγή γίνεται για λόγους «δημοκρατικότητας» των αποφάσεων. Η πραγματικότητα είναι ότι σχεδόν απαγορεύει την κήρυξη απεργίας στα πρωτοβάθμια σωματεία. Γιατί αν εξαιρέσουμε τα λίγα εργοστασιακά σωματεία που βρίσκονται σε άμεση επαφή με το χώρο δουλειάς, τα περισσότερα πρωτοβάθμια είναι κλαδικά σωματεία, των οποίων τα μέλη βρίσκονται διάσπαρτα σε πολλούς χώρους. Η εγγραφή των εργαζομένων σ' αυτά είναι δύσκολη, πολύ περισσότερο η συμμετοχή τους σε Γενική Συνέλευση σε χώρο μακριά απ' το χώρο δουλειάς τους και σε χρόνο που μπορεί να εργάζονται. Ούτε καν η ενημέρωσή τους για τη διενέργεια Γ.Σ. είναι εύκολη υπόθεση. Η δε ύπαρξη της διάταξης λειτουργεί αποτρεπτικά ακόμα και στη σκέψη για απεργία. Είναι χαρακτηριστική η «άνεση» που νιώθουν συνδικαλιστικές ηγεσίες που είναι έτσι κι αλλιώς απρόθυμες να οργανώσουν κινητοποιήσεις, να βρίσκουν άλλοθι της δικής τους απραξίας στη «σιγουριά» ότι μια ενδεχόμενη απεργία θα βγει «παράνομη». Ακόμα κι αν αναγκαστούν να καλέσουν Γ.Σ. αρκεί να υπονομεύσουν τη συμμετοχή για να μην παρθεί απόφαση, χωρίς να τη χρεωθούν οι ίδιοι και μάλιστα ενισχύοντας το αγαπημένο τους «επιχείρημα» ότι «ο κόσμος δεν τραβάει». Έχουν άλλωστε σύμμαχο την εργοδοσία, που παρακολουθεί στενά τη συμμετοχή κάθε εργαζόμενου.

Στα αντι-συνδικαλιστικά «κατορθώματα» της προηγούμενης κυβέρνησης βρίσκεται και ο νόμος 4557/2018 για το «Κεντρικό Μητρώο Πραγματικών Δικαιούχων». Υποχρέωση εγγραφής στο μητρώο αυτό, ευρωπαϊκής κοπής και στα πλαίσια υποτίθεται της *«πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας»*, εντάσσονται (πέρα από επιχειρήσεις κτλ.) και τα συνδικαλιστικά όργανα. Καλούνται δηλαδή να καταγράφουν σε ηλεκτρονική πλατφόρμα του κράτους, διασυνδεδεμένη με αντίστοιχο σύστημα της ΕΕ, τα στοιχεία αυτών που θεωρούνται «πραγματικοί δικαιούχοι» τους. Εκτός από το καταχρηστικό του όρου «πραγματικός δικαιούχος» για τον πρόεδρο, το γραμματέα και τον ταμία ενός σωματείου, **η βασική επιδίωξη του νόμου, την εφαρμογή του οποίου ανέλαβε η κυβέρνηση της ΝΔ, είναι το φακέλωμα και η στοχοποίηση –και κατά συνέπεια η τρομοκράτηση– όλων των συνδικαλιστών που αναλαμβάνουν τις βασικές θέσεις στο Δ.Σ.** Κι αν για τα συνδικαλιστικά στελέχη των συστημικών δυνάμεων δεν αποτελεί ιδιαίτερο πρόβλημα επειδή έχουν έτσι κι αλλιώς πλήθος επαφών με τους κρατικούς μηχανισμούς, για εργαζόμενους που συνδικαλίζονται με σκοπό την υπεράσπιση των εργασιακών δικαιωμάτων και την ενίσχυση της πάλης ενάντια σ' εργοδοσία και κυβέρνηση, είναι πολύ σοβαρό πρόβλημα. Τους βάζει στο στόχαστρο, μπορεί να τους χρεώσει οτιδήποτε αφορά τη δράση του σωματείου, σφίγγει τον κλοιό των κρατικών μηχανισμών γύρω τους. Το πρόστιμο των 10.000€ που προβλέπεται σε περίπτωση μη εγγραφής στο μητρώο, που μπορεί και να διπλασιαστεί, λειτουργεί εκβιαστικά για ολόκληρο το σωματείο σε μια διαδικασία που αποτρέπει μ' έναν ακόμα τρόπο κι άλλους εργαζόμενους απ' το ν' αναλάβουν αντίστοιχες θέσεις. Δεν είναι ασύνδετο δε ούτε με το σύρσιμο στα δικαστήρια (μέχρι και καταδίκες) που έχουν υποστεί μέλη Δ.Σ. σωματείων για εργατικούς αγώνες ούτε με τα «ντου» που κάνει το ΣΔΟΕ σε «επιλεγμένα» σωματεία δήθεν για έλεγχο των οικονομικών τους αλλά με σαφές τρομοκρατικό στίγμα, λόγω της δράσης τους. Μια απειλή που θα είναι μόνιμη και διαρκής, έτοιμη να χρησιμοποιηθεί στην περίπτωση που κάποιο σωματείο κινητοποιηθεί.

Εξαιρετικά σημαντικό χτύπημα αποτελεί και η επιβολή **ηλεκτρονικών ψηφοφοριών** στα σωματεία, είτε πρόκειται για αποφάσεις Γ.Σ. είτε για αρχαιρεσίες. Εκτός απ' το ζήτημα της ενδεχόμενης νοθείας, το οποίο δεν είναι καθόλου ασήμαντο και μπορεί να αφορά και άμεση παρέμβαση της εργοδοσίας, η λογική της ηλεκτρονικής «συμμετοχής» απονευρώνει τα σωματεία. Υποβαθμίζει τις διαδικασίες τους στο επίπεδο της ψήφου, «σβήνοντας» όλη τη ζωντανή επιχειρηματολογία, αντιπαράθεση, ενοποίηση, όλη τη συγκρότηση που χτίζεται μέσα σ' αυτές. Μια λογική που έτσι κι αλλιώς προωθούν οι κυρίαρχες συνδικαλιστικές δυνάμεις και στις φυσικές διαδικασίες, αλλά λειτουργεί πολλαπλάσια στις ενδεχόμενες ηλεκτρονικές. Για τον ίδιο λόγο άλλωστε, προωθείται η απαγόρευση της «αφισκοκόλλησης σε χώρους εργασίας», δηλαδή της οποιασδήποτε μορφής φυσικής παρέμβασης, η οποία είναι η μόνη που μπορεί να φέρει τους εργαζόμενους σε επαφή. Επιπλέον, οι ηλεκτρονικές ψηφοφορίες δίνουν τη δυνατότητα ελέγχου, ακόμα και παρέμβασης, του κράτους αλλά και της εργοδοσίας στις διαδικασίες των σωματείων, σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό απ' αυτόν που έχει ως τώρα, ενώ το όλο κλίμα που διαμορφώνεται ενισχύει την τρομοκρατία στους χώρους δουλειάς.

Ειδικά στις αποφάσεις Γ.Σ. για απεργιακές κινητοποιήσεις, ο συνδυασμός του ηλεκτρονικού μητρώου που περιλαμβάνει τον αριθμό μελών με την πρόβλεψη, πιθανά την υποχρέωση ειδικά σ' αυτές τις περιπτώσεις, ηλεκτρονικής ψηφοφορίας συνδέεται στενά με την εφαρμογή της απαίτησης για αυξημένη απαρτία που είχε ψηφιστεί. Κι αν η συγκέντρωση της απαιτούμενης απαρτίας ήταν όπως είπαμε δύσκολη, η συγκέντρωσή της ηλεκτρονικά, με το κράτος και την εργοδοσία να παρακολουθούν,

μοιάζει αδύνατη. Οι δε τοποθετήσεις κι από τον ίδιο το Μητσοτάκη ενάντια στις λιγοστές απεργίες που πραγματοποιήθηκαν και σχετικά με το υποτιθέμενο «δικαίωμα στη δουλειά», δηλαδή την υποστήριξη της απεργοσπασίας, προϋδεάζουν για την τρομοκρατία και την καταστολή που θ' αντιμετωπίζουν οι απεργιακές κινητοποιήσεις των εργαζομένων, με τη συνδρομή των δικαστηρίων και, όπως έχει τεθεί και στο πρόσφατο παρελθόν, της δυνατότητας «απάντησης» από τη μεριά της εργοδοσίας (επιστρατεύσεις, λοκ-άουτ, ομαδικές απολύσεις, συνδικαλιστικές διώξεις δίχως περιορισμούς κ.ά.).

Συνολικά παρμένα, τα πρόσφατα μέτρα δημιουργούν ένα τεράστιο φακέλωμα σωματείων, συνδικαλιστών κι εργαζομένων. Πλάι στις «μαύρες λίστες» που είναι γνωστό πως διατηρούν οι εργοδότες για τους εργαζόμενους που αγωνίζονται και με βάση τις οποίες από ένα σημείο κι έπειτα μπορεί να γίνει αδύνατο για έναν αγωνιστή να βρει δουλειά, η κυβέρνηση δημιουργεί και μια μεγάλη ηλεκτρονική κι επίσημα διαθέσιμη λίστα, που στοχοποιεί κάθε εργαζόμενο που ασχολείται (ή θα ήθελε ν' ασχοληθεί) στον έναν ή τον άλλο βαθμό με το συνδικαλισμό. Σ' αυτή την τρομοκρατία προστίθεται η απειλή για βαριά πρόστιμα και ποινές για τη συμμετοχή πόσο μάλλον τη διοργάνωση απεργιών, συγκεντρώσεων και κινητοποιήσεων.

Είναι τουλάχιστον υποκριτικές οι τοποθετήσεις που συνοδεύουν την επίθεση και μιλούν περί «δημοκρατικής λειτουργίας», «διαφάνειας», «ελκυστικότητας» –και διάφορα άλλα– των σωματείων. Καμία σχέση δεν έχει η προπαγάνδα του συστήματος με την πραγματική του στόχευση. Όχι μόνο δεν θέλει το συνδικαλισμό «πυλώνα της δημοκρατίας», αλλά οδηγεί το συνδικαλισμό, ένα από τα βασικά δημοκρατικά δικαιώματα, στην παρανομία. Θα ήθελε να μην υπάρχουν καν σωματεία, να μην υπάρχει καμία δυνατότητα συνδικαλιστικής οργάνωσης, καμία σκέψη για συλλογική δράση των εργαζομένων. Στο βαθμό που αυτό δεν είναι εφικτό, επιδιώκει τα όποια σωματεία υπάρχουν να λειτουργούν με όσο το δυνατό λιγότερα μέλη και όσο το δυνατό μικρότερη εμβέλεια και δράση. Το σύνολο δηλαδή των σωματείων ν' αποτελούν σωματεία-«σφραγίδες», πλήρως ελεγχόμενα κι ενσωματωμένα, όργανα στην υπηρεσία του συστήματος που θα «κάθονται στο σβέρκο» των εργαζομένων έτσι ώστε αυτοί να μην μπορούν να κουνηθούν καθόλου. Γι' αυτό κι όταν το σύστημα μιλάει για «προνόμια» των συνδικαλιστών που πρέπει να κοπούν, δεν αναφέρεται στις ιδιαίτερες σχέσεις που έχουν τα δικά του συνδικαλιστικά στελέχη με την εργοδοσία και το κράτος· αναφέρεται στην δυνατότητα συνδικαλιστικής παρέμβασης, στην προστασία εκλεγμένων συνδικαλιστών από απόλυση (η οποία καταστρατηγείται πολύ συχνά και νομιμοποιείται με δικαστικές αποφάσεις) ή στη δυνατότητα συμμετοχής σε συνδικαλιστικά όργανα και τις λειτουργίες τους, όπως είναι τα συνέδρια των δευτεροβάθμιων οργάνων, οι συνεδριάσεις των ΔΣ κτλ.

Η επίθεση του συστήματος στο δικαίωμα στο συνδικαλισμό βρίσκει σε μεγάλο βαθμό το έδαφος στρωμένο από την κατάσταση στην οποία βρίσκονται σήμερα τα σωματεία. Αυτή η πραγματική κατάσταση, που μεταξύ άλλων αποδείχτηκε και ανίκανη ν' αντιμετωπίσει την επίθεση που δέχτηκαν οι εργαζόμενοι ειδικά την τελευταία δεκαετία χειροτερεύοντας δραματικά τους όρους δουλειάς και ζωής τους, είναι που έχει οδηγήσει σε μεγάλη απαξίωση τα συνδικαλιστικά όργανα. Μαζί τους έχει απαξιωθεί και συνολικά ο συνδικαλισμός, με βάση της γενική αποσυσκρότηση της εργατικής τάξης και την κυριαρχία του συστήματος όχι μόνο στο πρακτικό αλλά και στο πολιτικό και ιδεολογικό επίπεδο.

2. Κατάσταση σωματείων

Τα σωματεία γενικά αποτελούν το βασικό τρόπο οργάνωσης της εργατικής τάξης και των εργαζομένων συνολικά, στη βάση των κοινών τους συμφερόντων και με κύριο σκοπό τη διαπραγμάτευση με τον εργοδότη (ή ένα σύνολο εργοδοτών ενός κλάδου) με συλλογικούς, άρα ευνοϊκότερους, όρους. Κανονικά, το αποτέλεσμα αυτής της συλλογικής διαπραγμάτευσης αποτυπώνεται σε Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (ΣΣΕ), με το αντίστοιχο σωματείο να διασφαλίζει την τήρηση των όρων της στην επιχείρηση ή τον κλάδο που αφορά. Επιπλέον, τα σωματεία μπορούν να αποτελέσουν χώρο συνολικότερης συγκρότησης της εργατικής τάξης στην αντιπαράθεσή της με το κεφάλαιο, την ντόπια αστική τάξη και τον ιμπεριαλισμό, καθώς και το κράτος τους, παρότι από τη φύση τους τα συνδικαλιστικά όργανα έχουν όρια σ' αυτή τη διαδικασία.

Η κακή κατάσταση των σωματείων –ειδικά του ιδιωτικού τομέα– στη χώρα μας αναδεικνύεται από τη μη συμμετοχή των εργαζομένων σ' αυτά, από την ελάχιστη παρέμβασή τους στις εξελίξεις κι από τη σχεδόν πλήρη απουσία ΣΣΕ. Ακόμα κι η εικόνα που καταγράφεται σε εκλογικές διαδικασίες σωματείων απέχει πολύ από την εικόνα τόσο σε Γενικές Συνελεύσεις τους όσο και σε κινητοποιήσεις, ειδικά για ζητήματα ευρύτερα των «δικών τους». Η διάλυση των ΣΣΕ δε, τόσο από άποψη πλήθους και αριθμού εργαζομένων που καλύπτουν όσο κι από τον τρόπο που υπογράφονται και το βαθμό στον οποίο τηρούνται, επίσης αναδεικνύουν μια άλλη όψη της ίδιας κακής κατάστασης.

Αν και στην Ελλάδα υπάρχει πλήθος σωματείων, που θεωρητικά θα μπορούσαν να καλύψουν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο μάλλον το σύνολο των εργαζομένων, στην πραγματικότητα η συμμετοχή σε σωματεία εκτιμάται σε ποσοστό μικρότερο του 10%. Η δε συμμετοχή αυτή αναφέρεται στις αρχαιρεσίες των οργάνων, οι οποίες στις περισσότερες περιπτώσεις αποτελούν και τη μόνη διαδικασία των σωματείων, μαζί με τις όποιες εκλογοαπολογιστικές συνελεύσεις είναι υποχρεωτικές από τα καταστατικά και οι οποίες μπορεί και να γίνονται «στα χαρτιά».

Αυτή η κατάσταση, δηλαδή σωματείων που παρουσιάζουν ψηφίσαντες, και μάλιστα με σχετικά μαζικούς όρους, δεν έχουν όμως να παρουσιάσουν καμία άλλη δραστηριότητα, δεν οργανώνουν ούτε συμμετέχουν σε κινητοποιήσεις, δεν έχουν υπογράψει κάποια ΣΣΕ, δεν βγάζουν καν ανακοινώσεις, δεν «υπάρχουν» παρά μόνο για την εκλογή ΔΣ και αντιπροσώπων για τα δευτεροβάθμια όργανα, είναι χαρακτηριστική δυστυχώς πάρα πολλών σωματείων, κύρια κλαδικών. Πρόκειται για σωματεία-σφραγίδες, που κατά κανόνα οργανώνονται από μία παράταξη (ή κάποια συνεννόηση μεταξύ συνδικαλιστικών στελεχών) και τα μέλη τους «θυμούνται» την ύπαρξή τους μόνο στις αρχαιρεσίες τους, συνήθως μια φορά στα τρία χρόνια. Δεν έχουν την παραμικρή παρέμβαση σε χώρους δουλειάς, η εγγραφή μελών γίνεται με πολύ χαλαρούς όρους και το ίδιο ισχύει για τη διεξαγωγή κάθε διαδικασίας τους, συμπεριλαμβανομένης της είσπραξης των εισφορών. Τυπικά και μόνο αποτελούν συνδικαλιστικά όργανα, που χρησιμοποιούνται από αυτούς που τα διαχειρίζονται βασικά για την ανάδειξη συνδικαλιστικών στελεχών σε ανώτερο επίπεδο. Συχνά, βρίσκονται σε συνεννόηση με κάποιους εργοδότες του κλάδου οι οποίοι αναλαμβάνουν να «διευκολύνουν» τη «δράση» τους με αντάλλαγμα τα σωματεία να διασφαλίζουν «εργασιακή ειρήνη», δηλαδή ότι δεν θα κινείται τίποτα στον κλάδο.

Διαφορετική είναι η κατάσταση σε ορισμένα, λίγα όμως, κλαδικά σωματεία, όπως είναι το Σωματείο Μισθωτών Τεχνικών κ.ά. Σε τέτοιου είδους σωματεία, οι Γενικές Συνελεύσεις είναι συχνότερες, σχετικά μαζικές σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν αρκετές παρατάξεις, ενώ κι οι δυνάμεις που παρεμβαίνουν διατηρούν ένα επίπεδο δραστηριοποίησης. Παρά τις προσπάθειες όμως, και τέτοια σωματεία εξακολουθούν να συσπειρώνουν ένα μικρό ποσοστό των εργαζομένων στους οποίους αναφέρονται, με αποτέλεσμα από τη μια οι κυρίαρχες συνδικαλιστικές δυνάμεις (ΠΑΣΚΕ, ΔΑΚΕ) να τα αγνοούν και να μη συμμετέχουν κι από την άλλη η εργοδοσία να αρνείται τη διαπραγμάτευση ΣΣΕ ή ακόμα και την παρέμβασή τους σε χώρους δουλειάς. Οι δυνατότητες απεργιακής κινητοποίησης του αντίστοιχου κλάδου είναι τόσο μικρές που σπάνια δοκιμάζονται ή για να γίνουν απαιτούν προετοιμασία μηνών, γίνονται η μόνη δραστηριότητα του σωματείου και πάλι πετυχαίνουν μικρή ανταπόκριση, που μάλιστα φθίνει καθώς αποκτά «εθιμικά» χαρακτηριστικά. Κινητοποιήσεις για ζητήματα του κλάδου μπορεί να γίνονται και σε περιπτώσεις να έχουν αναδείξει δυνατότητες, συνήθως όμως επιλέγεται ο χρόνος, ο τόπος και ο τρόπος, έτσι ώστε πρώτιστα να εξυπηρετούν την ανάδειξη της κυρίαρχης παράταξης και δευτερευόντως την ανάδειξη του όποιου ζητήματος με μαζικούς όρους. Η εκλογική λογική που χαρακτηρίζει και τις δυνάμεις που δραστηριοποιούνται σ' αυτά τα σωματεία φαίνεται από την αυξημένη συχνότητα των όποιων παρεμβάσεων σε προεκλογικές περιόδους αλλά και από τη διαφορά της συμμετοχής στις αρχαιρεσίες σε σχέση με τις Γενικές Συνελεύσεις και –ακόμα περισσότερο– τις κινητοποιήσεις. Κοινό χαρακτηριστικό, επίσης, είναι οι λογικές «ιδιοκτησίας», που οδηγούν τα σωματεία να εργαλειοποιούνται ειδικά σε γενικές απεργίες, ώστε να εμφανίζεται το πανό με την υπογραφή στη συγκέντρωση της μιας ή της άλλης δύναμης. Στο πλαίσιο της ίδιας λογικής, κινήσεις και πρωτοβουλίες της παράταξης που κυριαρχεί (συνήθως του πολιτικού της φορέα) παρουσιάζονται σαν αποφάσεις του σωματείου, χωρίς να αποτελούν πραγματικά κτήμα των μελών του, με αποτέλεσμα από τη μια η συμμετοχή να είναι μικρή και το σωματείο να απομακρύνεται από τους εργαζόμενους κι από την άλλη η συστημική λογική που λέει «έξω τα κόμματα» (ώστε βασικά τα αστικά κόμματα να κάνουν ό,τι θέλουν χωρίς να το χρεώνονται) ν' αναπαράγεται από δυνάμεις με αναφορά στο κίνημα, να ενισχύεται και να διαβρώνει τη συγκρότηση ακόμα κι ανθρώπων που διατηρούν επαφή με το κίνημα.

Τα επιχειρησιακά σωματεία βρίσκονται εξ ορισμού πολύ πιο κοντά στο χώρο δουλειάς και τους εργαζόμενους, με αποτέλεσμα η δράση τους να είναι πιο «καθημερινή» και ουσιαστική. Το περιεχόμενό της βέβαια εξαρτάται από τις δυνάμεις που κυριαρχούν και το κλίμα που έχουν διαμορφώσει, επομένως οι πραγματικοί όροι δουλειάς και η εξέλιξή τους διαμορφώνονται αντίστοιχα. Παρ' όλα αυτά, αντικειμενικά διαθέτουν δυνατότητες, καθώς συσπειρώνουν σχεδόν το σύνολο των εργαζομένων σε μια επιχείρηση, με βάση το κοινό τους ταξικό συμφέρον απέναντι στον εργοδότη και όχι με βάση κάποια (έστω χαλαρή) κοινή ιδεολογική τοποθέτηση, όπως συμβαίνει σε αρκετά κλαδικά. Γι' αυτό και η εργοδοσία κατά κανόνα προσπαθεί να εμποδίσει την ίδρυσή τους, να τα υπονομεύσει, να τα τρομοκρατήσει, να τα καταστείλει ή/και να τα ενσωματώσει.

Σήμερα, επιχειρησιακά σωματεία λειτουργούν βασικά στις πρώην ΔΕΚΟ και γενικά στις επιχειρήσεις στις οποίες είτε παλιότερα είτε ακόμα εμπλέκεται το κράτος ως εργοδότης, όπως και σε λίγες ακόμα περιπτώσεις. Στον υπόλοιπο ιδιωτικό τομέα δεν «επιτρέπονται», ακόμα και σε επιχειρήσεις με χιλιάδες εργαζόμενους. Εκεί όπου υπάρχουν, κυριαρχούν αστικές ή ρεφορμιστικές δυνάμεις, οι οποίες έχουν σταδιακά αποκτήσει μια σχέση «συνεννόησης» με την εργοδοσία και τη διοίκηση. Υπάρχουν φυσικά και περιπτώσεις αμιγώς εργοδοτικών σωματείων, που έχουν ιδρυθεί με μοναδικό στόχο την αποτροπή ίδρυσης κανονικού σωματείου από τους εργαζόμενους ή την υπονόμευση (έως διάλυσης) τυχόν τέτοιου, αν πρόλαβε να ιδρυθεί. Η δυνατότητα όμως υπογραφής «συλλογικής σύμβασης» από «ενώσεις προσώπων» που νομοθετήθηκε με τα μνημόνια για να διαλύσει τις κλαδικές συμβάσεις και να φέρει μεγάλες μειώσεις μισθών κάλυψε μέχρι ένα βαθμό τις ανάγκες της εργοδοσίας.

Στα περισσότερα επιχειρησιακά σωματεία, οι σχέσεις της συνδικαλιστικής ηγεσίας με τη διοίκηση είναι πολυπλόκαμες και δημιουργούν μηχανισμούς μικρότερων ή μεγαλύτερων εξυπηρετήσεων προκειμένου οι κυρίαρχες παρατάξεις να διαθέτουν ρόλο, καθώς το αντάλλαγμα είναι η εξασφάλιση για την εργοδοσία ότι οι βασικές της επιδιώξεις θα υλοποιούνται χωρίς αντιστάσεις. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι συνδικαλιστικές ηγεσίες επιδιώκουν να εμφανίζονται «αγωνιστικές» και ότι «διασφαλίζουν» τους εργασιακούς όρους, ενώ ταυτόχρονα εξυπηρετούν την εργοδοσία. Αυτή η αντίφαση δημιουργεί διάφορες «ανορθογραφίες» όταν η εργοδοσία αποφασίζει να χτυπήσει απροκάλυπτα, σπάζοντας την εικόνα «εργασιακής ειρήνης» που έχει πλάσει από κοινού με τη συνδικαλιστική ηγεσία. Υπό κανονικές συνθήκες, η ηγεσία λειτουργεί σαν ένα είδος ενδιάμεσου μεταξύ εργαζομένων και διοίκησης (ενίοτε και προς τις δύο κατευθύνσεις), με συμμετοχή όπου προβλέπεται στο ΔΣ της εταιρίας, σε διάφορες επιτροπές κ.ο.κ. (πάντα με το αζημίωτο) και καλλιεργώντας τη λογική της ανάθεσης. Ταυτόχρονα, οι Γενικές Συνελεύσεις περιορίζονται στο ελάχιστο και με μηδαμινή μαζικότητα, ακόμα κι αν στις εκλογικές διαδικασίες οι εργαζόμενοι συμμετέχουν σχεδόν όλοι, πολλοί και σε ψηφοδέλτια. Αντίθετα, στις «έκτακτες» καταστάσεις που δημιουργούνται με πρωτοβουλία της εργοδοσίας, η διοίκηση του σωματείου, ή ακόμα και μεμονωμένες παρατάξεις, μπορεί να βρεθούν εκτεθειμένες, αποκαλύπτοντας ανοιχτά τη φιλοεργοδοτική τους τοποθέτηση και υποτασσόμενες απόλυτα στις βλέψεις της εργοδοσίας, με κίνδυνο να χάσουν τη στήριξη των εργαζομένων. Από την άλλη, δεν είναι λίγες οι φορές που, σ' ένα βαθμό αιφνιδιασμένοι, επιλέγουν μια ελεγχόμενη αντίδραση, επιδιώκοντας ακόμα και άμβλυνση ορισμένων στοιχείων από την επίθεση της εργοδοσίας, με μόνιμο μέλημα όμως την εκτόνωση των όποιων αγωνιστικών διαθέσεων εκφράζονται και το ξεπούλημα του αγώνα, ώστε να μη χάσουν τη στήριξη της εργοδοσίας. Η απουσία δυνάμεων συγκροτημένων σε αγωνιστική κατεύθυνση διευκολύνει αυτή τη διαδικασία και οδηγεί τους εργαζόμενους, που σε πολλές περιπτώσεις εκπλήσσουν τη συνδικαλιστική ηγεσία με την αποφασιστική συμμετοχή τους σε απεργίες και κινητοποιήσεις, στην ηττοπάθεια και την αποδοχή της νέας, χειρότερης, κατάστασης.

Σημαντικό πρόβλημα για τα επιχειρησιακά σωματεία, το οποίο τα περισσότερα κάνουν πως το παραβλέπουν στη λογική των «κοινών συμφερόντων» με την εργοδοσία, είναι η εργολαβοποίηση/ενοικίαση εργαζομένων. Καθώς ο εργοδότης, συνήθως σε βάθος κάποιων χρόνων, διαχωρίζει λειτουργίες της επιχείρησης και τις αναθέτει σε εξωτερικές εταιρίες, ταυτόχρονα αντικαθιστά το προσωπικό του με προσωπικό των τρίτων εταιριών. Αυτούς τους εργαζόμενους, παρ' όλο που εργάζονται στον ίδιο χώρο, για λογαριασμό του ίδιου (στην πραγματικότητα) εργοδότη και συχνά δίπλα-δίπλα με τους «κανονικούς» εργαζόμενους, τα επιχειρησιακά σωματεία αρνούνται να τους εντάξουν στη δύναμή τους, συχνά επικαλούμενοι καταστατικούς ή νομικούς περιορισμούς. Έτσι όμως, εκτός από αυτούς τους εργαζόμενους που δουλεύουν χωρίς να τηρούνται οι όροι της επιχειρησιακής ΣΣΕ, αποδυναμώνεται και το σωματείο και τα δικά του μέλη, καθώς η σύγκριση των όρων δουλειάς πιέζει προς τα κάτω κι επιπλέον, το σωματείο παύει να συσπειρώνει το σύνολο του προσωπικού. Σε πιεστικές καταστάσεις, τα δυο (ή και περισσότερα) κομμάτια των εργαζομένων μπορεί να βρεθούν ακόμα κι απέναντι, χωρίς ένα σωματείο που να τους συγκροτεί με βάση τα κοινά τους συμφέροντα.

Κοινό χαρακτηριστικό των διαφόρων πρωτοβάθμιων σωματείων, όπως και συνολικά του επίσημου συνδικαλισμού, είναι ο περιορισμός στα στενά όρια της αστικής νομιμότητας. Η αποδοχή της εμπλοκής των μηχανισμών του αστικού κράτους στη λειτουργία τους ήδη από την ίδρυση και το καταστατικό τους, η αποδοχή της κρατικής χρηματοδότησης, η είσπραξη των εισφορών των μελών μέσω εργοδοσίας με κρατήσεις στο μισθό και μια σειρά ακόμα πρακτικές, έχουν υπονομεύσει από τα πριν τη συγκρότηση των σωματείων σε βάση ανεξάρτητη από την εργοδοσία και το κράτος. Οι κυρίαρχες δυνάμεις αντλούν τη νομιμοποίησή τους από τους νόμους του αστικού κράτους και όχι από τη δύναμη των εργαζομένων. Όσο όμως περισσότερο πετυχαίνουν το σκοπό τους, την κατάπνιξη

δηλαδή των αγωνιστικών διαθέσεων και την υποταγή των εργαζομένων, τόσο λιγότερο ρόλο επιφυλάσσει για τις ίδιες το σύστημα. Αυτή η αντίφαση βέβαια δεν «λύνεται» από μόνη της, καθώς μπορεί ο επίσημος συνδικαλισμός (και μαζί ο συνδικαλισμός γενικά) να χάνει την αξιοπιστία και το κύρος του στα μάτια των εργαζομένων, αλλά αυτό που κυριαρχεί είναι η ηττοπάθεια, η ανεμπιστοσύνη στο συλλογικό αγώνα και η παραίτηση. Οι κυρίαρχες συνδικαλιστικές δυνάμεις αναγνωρίζουν αυτή την πραγματικότητα και, έχοντας αποκλείσει τη στήριξη στους εργαζόμενους, κινούνται ολοένα και πιο αντιδραστικά και φιλοεργοδοτικά, αποδεχόμενες την ελάττωση του πεδίου παρέμβασής τους και αναζητώντας τροποποιήσεις στο ρόλο τους, στο πλευρό πάντα του συστήματος. Σ' αυτές τις συνθήκες, η προσπάθεια ενίσχυσης κάθε τρόπου οργάνωσης και συλλογικής δράσης των εργαζομένων έχει σημασία, αναγνωρίζοντας τα προβλήματα που δημιουργεί η κατάσταση των σωματείων αλλά και τα όρια που έχουν έτσι κι αλλιώς. Ταυτόχρονα, είναι σημαντική η παρέμβασή μας στην κατεύθυνση τόσο της μαζικοποίησης των σωματείων που υπάρχουν και των διαδικασιών τους (και της δημιουργίας νέων όπου δεν υπάρχουν), όσο και της ενίσχυσης της αγωνιστικής λογικής και πρακτικής. Η έκφραση, η συγκρότηση, η θέση μιας τέτοιας κατεύθυνσης στους εργαζόμενους, αντιμετωπίζοντας τη στοχοποίηση και την περιθωριοποίηση που επιχειρούν η εργοδοσία και οι αστικές και ρεφορμιστικές δυνάμεις, έχει μεγάλη σημασία. Ενισχύει την πλευρά των εργαζομένων απέναντι στην εργοδοσία. Ασκήν πίεση σε μια συνδικαλιστική ηγεσία μαθημένη σε μικροπολιτικές και προσωπικές αντιπαραθέσεις μεταξύ παρατάξεων που μοιράζονται τις ίδιες βασικά αντιλήψεις. Μπορεί να λειτουργήσει συσπειρωτικά για εργαζόμενους που αναζητούν το δρόμο του αγώνα, είτε σε συγκεκριμένες συνθήκες αντιπαράθεσης με την εργοδοσία είτε σε πιο μόνιμη βάση. Η Ταξική Πορεία οφείλει να υπηρετεί μια τέτοια κατεύθυνση, σύμφωνα με τις ειδικές συνθήκες κάθε χώρου και αξιοποιώντας τις όποιες δυνατότητες κοινής δράσης υπάρχουν με δυνάμεις αντίστοιχης λογικής. Αναδεικνύοντας ότι η ισχύς ενός σωματείου πηγάζει από τη δύναμη των εργαζομένων, τη δική τους συμμετοχή και στάση, που δεν μπορεί να «υποκατασταθεί» από την –όποια– αποφασιστικότητα της συνδικαλιστικής ηγεσίας.

Αν τα πρωτοβάθμια σωματεία είναι σε μεγάλο βαθμό αποξενωμένα από τους εργαζόμενους, χειρότερα είναι τα πράγματα στα δευτεροβάθμια, Εργατικά Κέντρα και Ομοσπονδίες. Τα συνέδριά τους δεν προκαλούν κανένα ενδιαφέρον στους εργαζόμενους και απασχολούν μόνο τους εκλεγμένους αντιπροσώπους, η πλειοψηφία των οποίων δεν βρίσκει καν το λόγο να παρίσταται στη διαδικασία και παρουσιάζεται μόνο στα διαδικαστικά (νομιμοποίηση συνέδρων και εκλογές). Μεταξύ συνεδρίων, στην τεράστια πλειοψηφία τους και ανεξάρτητα από ποια παράταξη ελέγχονται, τα δευτεροβάθμια συνδικαλιστικά όργανα λειτουργούν μόνο τυπικά, ενώ οι αποφάσεις για απεργιακές κινητοποιήσεις σ' αυτό το επίπεδο σπανίζουν. Ενίοτε εμφανίζονται για να στηρίξουν τον αγώνα κάποιου πρωτοβάθμιου σωματείου-μέλους τους, κατά κανόνα όμως τους υπονομεύουν, είτε γιατί δεν στηρίζουν καθόλου είτε γιατί, όταν μπλέκονται, το κάνουν με σκοπό την εκτόνωσή τους και τη μεταφορά τους σε «θεσμικό επίπεδο» (δηλαδή μακριά από τους χώρους δουλειάς και τους δρόμους). Η όποια δυνατότητά τους οφείλεται στη σχέση τους με τα πρωτοβάθμια σωματεία, ειδικά τα μεγάλα, χαρακτηριστικό που αποκαλύπτεται πλατιά σε περιπτώσεις σύγκρουσης μεταξύ των συνδικαλιστικών ηγεσιών των μεν και των δε.

Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, ήταν πολλές οι περιπτώσεις που συνδικαλιστικές παρατάξεις σε δευτεροβάθμιο όργανο προσέφυγαν στα αστικά δικαστήρια για να «λύσουν» τις διαφορές τους. Το ίδιο συμβαίνει και σε πρωτοβάθμια, αλλά στα δευτεροβάθμια είναι πιο πολύ συχνό φαινόμενο. Με αφορμή υπαρκτά ή ανύπαρκτα ζητήματα, όλες οι αστικές και ρεφορμιστικές δυνάμεις μπλέχτηκαν σ' αυτή την πρακτική, με αποτέλεσμα σε σειρά Εργατικών Κέντρων και Ομοσπονδιών, η νομιμοποίηση συνέδρων, οι αποφάσεις των συνεδρίων, η σύνθεση των οργάνων τους και τα καθήκοντά τους να ορίζονται από κάποιο δικαστήριο και όχι από τους ίδιους τους συνέδρους και τα καταστατικά. Η «κλήση» του αστικού κράτους, που επιδιώκει όλο και στενότερο έλεγχο στα συνδικαλιστικά όργανα, προκαλεί πολύ περισσότερα προβλήματα από αυτά που υποτίθεται πως λύνει. Γιατί το πραγματικό επίδικο για όσους κάνουν τέτοιες κινήσεις είναι η διαμόρφωση καλύτερων για τους ίδιους συσχετισμούς, σκοπό για τον οποίο δεν διστάζουν να ζητήσουν τη στήριξη των κρατικών μηχανισμών. Έτσι όμως νομιμοποιούν την εμπλοκή στο εσωτερικό των συνδικαλιστικών οργάνων μηχανισμών που από τη φύση τους βρίσκονται απέναντι στους σκοπούς τους. Το κράτος δεν είναι εκπρόσωπος κάποιας «ανεξάρτητης δικαιοσύνης» αλλά μηχανισμός της άρχουσας τάξης. Τα συνδικαλιστικά όργανα των εργαζομένων δεν μπορούν να περιμένουν «λύσεις» από τέτοιους μηχανισμούς, αλλά πρέπει να διαφυλάσσουν τη λειτουργία και τη δράση τους από τις επιθέσεις αυτών των μηχανισμών. Ζητήματα συσχετισμών άλλωστε δεν μπορούν να λυθούν ουσιαστικά παρά με βάση τους αληθινούς συσχετισμούς, από τους ίδιους τους εργαζόμενους και με την ενεργή συμμετοχή τους στα

συνδικαλιστικά. Το σύρσιμο στα δικαστήρια αντίθετα προκαλεί μεγαλύτερη απογοήτευση κι απομακρύνει ακόμα περισσότερο τους εργαζόμενους.

Απότοκο τέτοιων πρακτικών, που προετοίμασαν το έδαφος από κάθε άποψη, ήταν τα όσα τραγικά προκλήθηκαν σε επίπεδο ΓΣΕΕ, με το τελευταίο «συνέδριο» να πραγματοποιείται καθυστερημένα, με διορισμένη διοίκηση (κι ας ήταν η ίδια με αυτή που εκλέχτηκε στο προηγούμενο συνέδριο), με την παρουσία ΜΑΤ, αστυνομίας, ασφάλειας, εισαγγελέων κ.ο.κ. μέσα κι έξω από το χώρο του «συνεδρίου». Το γεγονός ότι τελικά πραγματοποιήθηκε, με τη συμμετοχή σχεδόν όλων των συνεδρων και με τις παρατάξεις που είχαν εμπλακεί στις δικαστικές διαμάχες ν' αποδέχονται τη διενέργεια και τα αποτελέσματά του δείχνει ότι, παρά τις αντιδικίες, όλες οι κυρίαρχες παρατάξεις υποκλίνονται στην «αστική νομιμότητα» και δεν επιδιώκουν έναν συνδικαλισμό ανεξάρτητο από κράτος κι εργοδοσία. Και οπωσδήποτε προσθέτει ένα ακόμα αρνητικό προηγούμενο στην αποκρουστική εικόνα που έχουν οι εργαζόμενοι για τον επίσημο συνδικαλισμό.

Πρέπει να επιδιώκουμε την παρέμβασή μας στα δευτεροβάθμια όργανα, όπου μας δίνεται τέτοια δυνατότητα, χωρίς να παραγνωρίζουμε ούτε ν' αποκρύπτουμε από τους εργαζόμενους που μας στηρίζουν τις αδυναμίες και τα όρια αυτών των οργάνων. Με το επίκεντρο να παραμένει στην παρέμβαση σε πρωτοβάθμιο επίπεδο, στους εργαζόμενους και τους χώρους δουλειάς, η δραστηριοποίηση σε Εργατικά Κέντρα και Ομοσπονδίες και κυρίως στη διάρκεια των συνεδρίων τους που είναι οι μόνες κάπως μαζικές διαδικασίες τους, μπορεί να υπηρετήσει τον ίδιο σκοπό: την ανάδειξη του ιδιαίτερου στίγματος, σε αντιπαράθεση με τις κυρίαρχες δυνάμεις, θέτοντας τα ζητήματα με πολιτικούς όρους και μακριά από τα κομπρεμί και τα πάρε-δώσε που συνηθίζονται μεταξύ των κυρίαρχων παρατάξεων. Επιδιώκοντας την εκμείωση στήριξης σε αγώνες, όσο αυτό είναι δυνατό.

3. Συνδικαλιστικές δυνάμεις

Μια εικόνα της κατάστασης των σωματείων αποτυπώνεται στα αποτελέσματα των αρχαιρεσιών της ΓΣΕΕ, που έχει μέλη 81 εργατοϋπαλληλικά κέντρα και 73 ομοσπονδίες. Η εικόνα αυτή έχει σημασία, έστω διαστρεβλωμένη από την «επίσημη» νοθεία της ενισχυμένης αναλογικής που προβλέπει ο συνδικαλιστικός ν.1264/82 πετσοκόβοντας την εκπροσώπηση μικρών δυνάμεων και την «ανεπίσημη» νοθεία κάθε είδους που λαμβάνει χώρα σε πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο επίπεδο, επίσης υπέρ των κυρίαρχων δυνάμεων. Ας μείνουμε σ' αυτά της τελευταίας δεκαετίας, που χαρακτηρίστηκε από την ολομέτωπη επίθεση σ' εργασιακά και κοινωνικά δικαιώματα από το κεφάλαιο και τον ιμπεριαλισμό.

34ο Συνέδριο - 2010

(σε παρένθεση τα αποτελέσματα του 2007)

Ψήφισαν: 480

Άκυρα: 2

Λευκά: 0

Παράταξη	Ψήφοι	Έδρες	Ποσοστό
ΠΑΣΚΕ	230 (228)	22 (21)	48,1% (45,9%)
ΔΑΚΕ	118 (134)	11 (12)	24,7% (27,0%)
ΔΑΣ	100 (104)	9 (9)	20,9% (20,9%)
ΑΠ	29 (31)	3 (3)	6,1% (6,2%)
ΠΣΕ	1	0	0,2%

35ο Συνέδριο - 2013

Ψήφισαν 423

Άκυρα 0

Λευκά 0

Παράταξη	Ψήφοι	Έδρες	Ποσοστό
ΠΑΣΚΕ	145	16	34,3%
ΔΑΚΕ	104	11	24,6%
ΔΑΣ	94	10	22,2%
ΑΠ	44	5	10,4%
ΕΜΕΙΣ	32	3	7,6%
ΣΕ	2	0	0,5%
ΑΤΕ	2	0	0,5%

36ο Συνέδριο - 2016

Ψήφισαν: 370

Άκυρα: 2

Λευκά: 0

Παράταξη	Ψήφοι	Έδρες	Ποσοστό
ΠΑΣΚΕ	119	15	32,3%
ΔΑΣ	83	10	22,6%

37ο Συνέδριο - 2020

Ψήφισαν 337

Άκυρα 0

Λευκά 0

Παράταξη	Ψήφοι	Έδρες	Ποσοστό
ΠΑΣΚΕ	130	17	38,6%
ΔΑΚΕ	78	11	23,1%

ΔΑΚΕ	67	8	18,2%	ΔΑΣ	66	9	19,6%
ΕΑΚ	53	7	14,4%	ΕΜΕΙΣ -	23	3	6,8%
				ΑΡΚΙ			
ΝΕΑ	31	4	8,4%	ΕΑΚ	17	2	5,0%
ΔΑΚΕ							
ΕΜΕΙΣ	9	1	2,4%	ΕΝΟΤΗΤΑ	14	2	4,2%
ΤΕΚ	6	0	1,6%	Ανεξ.	9	1	2,7%
				Ψηφοδ.			

ΠΑΣΚΕ: Πανελλήνια Αγωνιστική Συνδικαλιστική Κίνηση Εργαζομένων

ΔΑΚΕ: Δημοκρατική Ανεξάρτητη Κίνηση Εργαζομένων

ΔΑΣ: Δημοκρατική Αγωνιστική Συνεργασία

ΑΠ: Αυτόνομη Παρέμβαση

ΕΜΕΙΣ: Ενωτικό Μέτωπο Εργατικών Ισχυρών Συνδικάτων

ΣΕ: Συμφωνία Εργαζομένων

ΑΤΕ: Αγωνιστική Ταξική Ενότητα

ΕΑΚ: Ενωτική Αγωνιστική Κίνηση (ΜΕΤΑ-ΕΜΕΙΣ)

ΜΕΤΑ: Μέτωπο Ταξικής Ανατροπής

ΤΕΚ: Ταξική Εργατική Κίνηση

ΑΡΚΙ: Αυτόνομη Ριζοσπαστική Κίνηση

Μια πρώτη παρατήρηση είναι η διαρκής μείωση των συνέδρων, από 480 το 2010 σε 337 το 2020 (το γεγονός ότι ορισμένοι σύνεδροι αποχώρησαν από τη διαδικασία του 2020 καταγγέλλοντας τους όρους κάτω απ' τους οποίους πραγματοποιήθηκε δεν αλλάζει ιδιαίτερα τον αριθμό). Το καταστατικό της ΓΣΕΕ προβλέπει την εκλογή από συνέδριο δευτεροβάθμιου οργάνου ενός αντιπροσώπου ανά 1.000 οικονομικά εντάξει ψηφίσαντες στις αρχαιρεσίες των σωματείων της δύναμής του και έναν επιπλέον αν το υπόλοιπό τους είναι μεγαλύτερο των 500. Επίσης προβλέπει έναν μοναδικό αντιπρόσωπο σε μικρότερα όργανα, εφόσον οι ψηφίσαντες στα σωματεία της δύναμής τους ξεπερνούν τους 500. Προηγουμένως, κάθε σωματείο που συμμετέχει τόσο σε ομοσπονδία όσο και σε εργατικό κέντρο έχει επιλέξει μέσω ποιου δευτεροβάθμιου θα εκλέξει αντιπροσώπους, ενώ και κάθε εργαζόμενος που είναι μέλος σε περισσότερα από ένα πρωτοβάθμια σωματεία δικαιούται να ψηφίσει αντιπροσώπους μόνο για μία ομοσπονδία και ένα εργατικό κέντρο.

Στη «βέλτιστη» υπόθεση, ότι δηλαδή κάθε σύνεδρος αντιπροσωπεύει 1.000 ψηφίσαντες σε πρωτοβάθμιο σωματείο, η συμμετοχή μεταφράζεται από 480.000 εργαζόμενους-μέλη σωματείου το 2010 σε 340.000 το 2020. Οι πραγματικοί αριθμοί μάλλον κινούνται κοντά στο 60% των παραπάνω, αν λάβουμε υπ' όψη α) ότι από το καταστατικό υπάρχουν σύνεδροι που αντιπροσωπεύουν λιγότερους από 1.000 εργαζόμενους αλλά τουλάχιστον 500, β) ότι πάντα υπάρχουν καταγγελίες από διάφορες παρατάξεις για συνέδρους που έχουν εκλεγεί χωρίς να τηρείται το κατώτερο όριο των 500 εργαζομένων και γ) ότι πάντα υπάρχουν καταγγελίες για διπλοψηφίσαντες, όπως και για ολόκληρα σωματεία-σφραγίδες που είναι ερωτηματικό τι ποσοστό από αυτούς που εμφανίζουν ως ψηφίσαντες πραγματικά έχουν στη δύναμή τους. Συγκρίνοντας με τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα στην Ελλάδα, που από στοιχεία του ΕΦΚΑ υπολογίζονται σε περίπου 2,5 εκ., προκύπτει αυτό που θεωρείται γενικά δεδομένο, ότι δηλαδή η συνδικαλιστική ηγεσία εκλέγεται από λιγότερους από το 10% των εργαζομένων.

Είναι λοιπόν ολοφάνερο ότι την τελευταία δεκαετία κατά την οποία τα συνδικαλιστικά όργανα δεν πέτυχαν ν' ανακόψουν την αντεργατική λαίλαπα που συνόδεψε τη συνολική κρίση του συστήματος, η συμμετοχή σε σωματεία των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα μειώθηκε κατά περίπου 30% και έφτασε να αφορά λιγότερους από 1 στους 10 εργαζόμενους.

Άλλο χαρακτηριστικό που προκύπτει από τα συνέδρια της ΓΣΕΕ, και κατ' επέκταση των συνδικαλιστικών οργάνων από τα οποία εκλέγεται, είναι το γεγονός ότι η ηγεσία της είναι περίπου «απρόσβλητη» από τις γενικές πολιτικές εξελίξεις. Οι συσχετισμοί μεταξύ των συνδικαλιστικών παρατάξεων σε μεγάλο βαθμό παραμένουν σταθεροί, σε αντίθεση με τις εκλογικές επιδόσεις των κομμάτων με τα οποία συνδέονται. Κάποιες διαφοροποιήσεις οφείλονται βασικά σε διασπάσεις και συγκολλήσεις στα πλαίσια ενός πλήθους συνδικαλιστικών στελεχών που ως πρόσωπα παραμένουν ένα σχεδόν σταθερό σύνολο.

Τα δυο αυτά στοιχεία επιβεβαιώνουν ότι τα ανώτερα συνδικαλιστικά στελέχη κινούνται και εκλέγονται μέσα και μέσω συγκεκριμένων μηχανισμών, οι οποίοι βρίσκονται σε τέτοια απόσταση από τα εκατομμύρια των εργαζομένων που δεν επηρεάζονται άμεσα από τη γενική πολιτική κατάσταση, διαθέτοντας ένα επίπεδο αυτόνομης λειτουργίας που διασφαλίζει την

αναπαγωγής τους. Αυτό δεν αναιρεί καθόλου το γεγονός ότι αξιοποιούν την ιδεολογική αποσυγκρότηση, που κι οι ίδιοι καλλιεργούν όσο τους αντιστοιχεί, όπως και το γεγονός ότι η κίνησή τους ακολουθεί τη διαρκή αντιδραστική μετατόπιση του πολιτικού σκηνικού. Η αντανάκλαση των πολιτικών εξελίξεων περισσότερο μεταδίδεται μέσα από τις σχέσεις αυτών των στελεχών με τα κυρίαρχα κόμματα, τις κυβερνήσεις και τον κρατικό μηχανισμό και πολύ λιγότερο μέσα από τις συνδικαλιστικές διαδικασίες και τους εργαζόμενους που συνδικαλίζονται. Το υπόλοιπο 90% των εργαζομένων δεν έχει τον παραμικρό λόγο.

- Εντός αυτού του μικρόκοσμου λοιπόν, η **ΠΑΣΚΕ**, η συνδικαλιστική παράταξη που συνδέεται ιστορικά αλλά και σήμερα με το ΠΑΣΟΚ, έχει καταφέρει να διατηρήσει την πρωτοκαθεδρία παρά την εκλογική καταπόντιση του πολιτικού της φορέα. Ούτε η ανάδειξη του ΣΥΡΙΖΑ στην κυβέρνηση και η μεταπήδηση σημαντικών στελεχών από την ΠΑΣΚΕ στο άρμα του ανέτρεψε αυτή τη θέση. Η δημιουργία του ΕΜΕΙΣ από το 2013 και η σύμπλευσή του σε μια πορεία με τον ΣΥΡΙΖΑ, καθώς κι ο δεύτερος «προσαρμοζόταν», μπορεί να περιορίσε το ποσοστό της ΠΑΣΚΕ απ' το 48,1% (το 2010) στο 32,3% (το 2016), αλλά δεν την εμπόδισε να παραμένει πρώτη δύναμη και, ταυτόχρονα, τον επικεφαλής της Παναγόπουλο να διατηρείται πρόεδρος της συνομοσπονδίας. Στην τελευταία διαδικασία δε, αύξησε σημαντικά τα ποσοστά της και εξακολουθεί να προηγείται από τη ΔΑΚΕ τόσο ώστε να αποφασίζει τους όρους της μεταξύ τους συνεργασίας στο προεδρείο.

Η ΠΑΣΚΕ βασικά εκφράζεται μέσα απ' τις τοποθετήσεις και τις αποφάσεις της ΓΣΕΕ. Είναι χαρακτηριστικό ότι, στην ιστοσελίδα της, οι ενότητες «*Θέσεις – Εισηγήσεις*», «*Ιδρυτική Διακήρυξη/Καταστατικό*» και «*Δράσεις*» είναι «*υπό κατασκευή*». Στους σύντομους «*επικαιροποιημένους*» σκοπούς της καταγράφεται με ειδική βαρύτητα η προώθηση του «*ευρωπαϊκού προσανατολισμού του συνδικαλιστικού κινήματος*» μέσα από «*παρεμβάσεις στα θεσμικά όργανα της Ε.Ε.*». Στην ουσία, η ΠΑΣΚΕ διαθέτει ένα μηχανισμό πανελλαδικής εμβέλειας σε πλήθος μαζικών χώρων δουλειάς, κύρια υπό κρατική ή πρώην κρατική διοίκηση αλλά όχι μόνο, που περιλαμβάνει (επίσημα ή άτυπα) διευθυντικά στελέχη και, σε κάθε περίπτωση, διατηρεί σχέσεις με τη διοίκηση και την εργοδοσία. Όπου προβλέπεται, τα στελέχη της συμμετέχουν στα ΔΣ των επιχειρήσεων σαν «εκπρόσωποι των εργαζομένων», χρησιμοποιώντας και την τυπική έκφραση της συνδιοίκησης. Συχνές είναι οι περιπτώσεις συνδικαλιστικών στελεχών που μεταπηδούν στα ανώτερα κλιμάκια της διοίκησης ή/και σε θέσεις του κρατικού μηχανισμού (σε υπουργεία, επιτροπές κ.ά.).

Μέσα απ' τις θέσεις και τις σχέσεις αυτών των στελεχών και με ανταλλάγματα που οπωσδήποτε περιλαμβάνουν την υποταγή του συνόλου των εργαζομένων στις βασικές κατευθύνσεις της εργοδοσίας και τις κεντρικές κατευθύνσεις της εκάστοτε κυβέρνησης, στηρίζονται σε πελατειακές λογικές και λογικές ανάθεσης για να διατηρούνται στις θέσεις τους. Παρότι η ένταση της επίθεσης έχει περιορίσει σημαντικά το περιεχόμενο τυχόν «*διευκολύνσεων*» που μπορεί να υπόσχεται πόσο μάλλον να υλοποιεί ο μηχανισμός τους, τα στελέχη της ΠΑΣΚΕ αξιοποιούν το κλίμα ηττοπάθειας και έλλειψης εμπιστοσύνης στο συλλογικό αγώνα. Κλίμα που οι ίδιοι καλλιεργούν με κάθε ευκαιρία και σε κάθε επίπεδο, ώστε οι ψαλιδισμένες προσδοκίες χιλιάδων εργαζομένων που σε προηγούμενη φάση δούλευαν με πολύ πιο αξιοπρεπείς όρους να «*προσγειώνονται*» στο πραγματικό πολιτικό σχέδιο της ΠΑΣΚΕ: την εκτόνωση τυχόν αγωνιστικών διαθέσεων και την υποταγή απέναντι στην επίθεση. Ανάμεσα στα (πάρα) πολλά, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η στάση των στελεχών της ΠΑΣΚΕ σε περιπτώσεις «*εθελούσιων*» απολύσεων: παρασκηνακά πρωταγωνιστούν στην επιλογή των εργαζομένων που «*θα πάρουν το πακέτο*» διαφημίζοντας τους όρους της συγκαλυμμένης απόλυσης συχνά με μεγαλύτερη ζέση απ' την ίδια την εργοδοσία. Την ίδια ώρα μπορεί να εμφανίζονται μέχρι και καταγγελτικοί για μια διαδικασία που, πράγματι, πετάει εκτός δουλειάς τους «*παλιούς*» και μαζί και τους όρους δουλειάς τους, ώστε να κερδίσει σε μόνιμη βάση η εργοδοσία σε βάρος όλων των εργαζομένων του χώρου.

Η σχέση της ηγεσίας της ΠΑΣΚΕ με το ΠΑΣΟΚ υπάρχει, μα είναι φανερό ότι λαμβάνει υπ' όψη την αδυναμία του ν' αναλάβει κυβερνητικό ρόλο. Εκτός του ότι, σε πρώτη φάση, η ΠΑΣΚΕ χρεώθηκε σ' ένα βαθμό την πολιτική της κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ με τα πρώτα μνημόνια, που οδήγησε σε αποστοίχιση στελεχών καθώς και μετονομασίες σχημάτων ώστε να κρύβεται η σχέση τους με την επίσημη ΠΑΣΚΕ, η ηγεσία της γρήγορα προσαρμόστηκε στις συγκυβερνήσεις και ανέλαβε ρόλο «*καλού συνομιλητή*» και με τη ΝΔ. Σε συνδυασμό με τις εξελίξεις στο εσωτερικό της ΝΔ, με τη ΔΑΚΕ Ιδιωτικού Τομέα σε θέση (εσωκομματικής) «*αντιπολίτευσης*» στον Σαμαρά και, μέχρι ένα σημείο, και στον Μητσοτάκη, σίγουρα υπήρξαν στελέχη της ΝΔ που προτιμούσαν τη συνεννόηση με τον Παναγόπουλο και τους γύρω του παρά με την επίσημη ΔΑΚΕ. Η δε κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ, παρότι δεν βρήκε ιδιαίτερα απέναντί

της τη ΓΣΕΕ, δεν κατάφερε να πάρει και με το μέρος της την ΠΑΣΚΕ, πιθανά γιατί στέγασε τα πρώην στελέχη της.

Γενικά, φαίνεται πως η ηγεσία της ΠΑΣΚΕ, ενόσω διατηρεί τις παραδοσιακές της σχέσεις με το ΠΑΣΟΚ, αναζητά μόνιμη συνεννόηση και με τη ΝΔ, έχοντας σε πρώτο πλάνο το ρόλο του «υπεύθυνου» και «διαλεκτικού» «κοινωνικού εταίρου» και «συμβουλάτορα» της κυβέρνησης. Ρόλο που «φοράει» και στη ΓΣΕΕ συνολικά, όχι μόνο επειδή έχει τον σχεδόν απόλυτο έλεγχο της εδώ και πολλά χρόνια, αλλά και γιατί κι οι υπόλοιπες συνδικαλιστικές παρατάξεις, που έχουν κατά καιρούς αναλάβει και το προεδρείο, κινούνται στην ίδια τροχιά και με τις ίδιες αντιλήψεις για δεκαετίες. Το κύριο πρόβλημα που φαίνεται να μην μπορεί ν' αντιμετωπίσει ακόμα είναι η διασφάλιση της συνοχής της. Γι' αυτό και ο επικεφαλής της, Παναγόπουλος, τελικά δεν μπόρεσε να ορίσει κοινά αποδεκτό αντικαταστάτη και παρέμεινε στη θέση του προέδρου της ΓΣΕΕ, αντίθετα με τις προθέσεις που είχε εκδηλώσει.

- Με πολύ όμοιο τρόπο και συχνά ίδιες τοποθετήσεις κινείται η επίσημη **ΔΑΚΕ**. Δεν είναι τυχαία άλλωστε η συνεργασία με την ΠΑΣΚΕ στο προεδρείο της ΓΣΕΕ για χρόνια και ειδικά στην τελευταία κρίσιμη δεκαετία. Κατά τη διάρκειά της, η ΔΑΚΕ βασικά διατήρησε τα ποσοστά της και τη δεύτερη θέση στη ΓΣΕΕ, με εξαίρεση το 2016 οπότε και εμφανίστηκε η διάσπασή της, στη βάση της εσωκομματικής αντιπαράθεσης που είχε προηγηθεί στη ΝΔ. Το 2020 έδειξε ότι σε μεγάλο βαθμό «μάζεψε» πίσω τα στελέχη της, ενώ ταυτόχρονα εξομάλυνε τις σχέσεις της με την ηγεσία της ΝΔ, σε ρόλο κυβέρνησης πια.

Παρότι κι αυτή έχει αφήσει κενή την κατηγορία «Θέσεις» στην ιστοσελίδα της, δηλώνει πως κινείται στον «ευρύτερο φιλελεύθερο ιδεολογικό χώρο». Παραδοσιακά, συνδεόταν με αυτό που ονομάστηκε «λαϊκή δεξιά» και τα αντίστοιχα στελέχη της ΝΔ. Στην πρώτη φάση των μνημονίων παρουσιάστηκε «αντίθετη» στην πολιτική που προωθούνταν, σε βαθμό που προκάλεσε τη δυσφορία ειδικά του Σαμαρά και συνολικά της κυβέρνησής του. Το ίδιο διάστημα βέβαια δεν σταμάτησε να επιδιώκει σχέσεις και θέσεις τόσο με την εργοδοσία και τη διοίκηση των επιχειρήσεων στις οποίες κινούνταν όσο και με τον κρατικό μηχανισμό. Η αντιπαράθεση με την κυβέρνηση Σαμαρά όμως, μαζί με τη γενικότερη εξέλιξη της επίθεσης, είχε ελαττώσει τα περιθώρια «βολέματος» σε μια σειρά χώρους σε σύγκριση τόσο με το παρελθόν όσο και με τις προσδοκίες των συνδικαλιστικών στελεχών της ΔΑΚΕ, όπως και των υπολοίπων. Αυτή η κατάσταση προκάλεσε γκρίνιες και οδήγησε στη συγκρότηση της «Νέας ΔΑΚΕ» σε επίπεδο ΓΣΕΕ, σε συνέχεια αντίστοιχων διασπάσεων σε δευτεροβάθμιο επίπεδο. Η αντιπαράθεση με την επίσημη ΔΑΚΕ Ιδιωτικού Τομέα συνεχίστηκε και μετά την ανάδειξη του Μητσοτάκη ως προέδρου της ΝΔ και οδήγησε στη δημιουργία νέας παράταξης με το όνομα «ΕΝΟΤΗΤΑ», με τις ευλογίες της ηγεσίας της ΝΔ.

Τα πράγματα άλλαξαν μετά την ανάληψη της κυβέρνησης από τη ΝΔ. Η ΔΑΚΕ, ειδικά αφού βρήκε ανταπόκριση στο από κοινού με την ΠΑΣΚΕ κάλεσμα προς την κυβέρνηση να διασφαλίσει τη διενέργεια του 37^{ου} Συνεδρίου της ΓΣΕΕ με τα ΜΑΤ, επανήλθε στους φιλοκυβερνητικούς της τόνους, βγάζει ανακοινώσεις για «θετικά βήματα» και γενικά αναμασά την κυβερνητική προπαγάνδα.

Χαρακτηριστικό ήταν το άρθρο του προέδρου της, Κιουτσούκη, στην εφημερίδα «Παραπολιτικά» ενόψει της κατάθεσης του –τότε– νομοσχεδίου για την απαγόρευση των διαδηλώσεων τον Ιούλη του 2020, στο οποίο γράφει για «έντονο πληθωρισμό διαδηλώσεων στη βάση μιας καταχρηστικής και εστιασμένης αντίληψης για το κλείσιμο δρόμων» και υποστηρίζει ότι «*βασικά σημεία του νομοσχεδίου τηρούνται, ήδη, από τα Συνδικάτα*», ώστε να νομιμοποιήσει την αντιδραστική κυβερνητική πολιτική. Υπενθυμίζει παράλληλα την ανάγκη «*ενίσχυσης της διαδικασίας του κοινωνικού διαλόγου*» που «*ισοπεδώθηκε από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ*».

- Θέλοντας να μιλήσουμε για το εργατικό κίνημα και τις δυνάμεις που παρεμβαίνουν σε αυτό, δε θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε στις δυνάμεις του **ΠΑΜΕ**. Ξεκινώντας με μια γενική εκτίμηση για τη στάση του, θα λέγαμε πως συνεχίζει σταθερά και αμετάκλητα στη γραμμή της αποφυγής της σύγκρουσης με το κεφάλαιο και την αστική τάξη. Συνεχίζει σταθερά να επιδιώκει τις φιλοφρονήσεις των κρατούντων σαν αποτέλεσμα της γραμμή της συνθηκολόγησης και της νομιμοφροσύνης. Οι αγωνιστικές κορώνες και οι διάφοροι ακτιβισμοί που σε περιόδους νηνεμίας ανθίζουν, πνίγονται κάθε φορά που κάποια αντιπαράθεση παίρνει κεντρικά χαρακτηριστικά ή μαζικοποιείται. Κατά τα άλλα, η υπαγωγή του συνδικαλιστικού-εργατικού κινήματος στον κοινοβουλευτισμό και την δήθεν εναλλακτική κόκκινη προτασεολογία αποτελεί την κύρια στρατηγική. Την ίδια στιγμή συνεχίζει σταθερά να προωθεί ένα κίνημα κομμένο και ραμμένο στα δικά του μέτρα, μακριά και έξω από τις πλατιές μάζες

και τις διαθέσεις τους, ενώ στέκεται έως και εχθρικά απέναντι σε ό,τι μπορεί να ξεφεύγει από τα όριά του και δεν μπορεί να ελέγξει.

Απέναντι στη βάρβαρη αντεργατική επίθεση που εξελίσσεται –και ιδίως το τελευταίο διάστημα που το σύστημα φιμώνει κάθε φωνή αντίστασης, προωθεί τον ασφυκτικό έλεγχο στα σωματεία και απαιτεί πλήρη συμμόρφωση– το ΠΑΜΕ επιλέγει να κρύβει τον συμβιβασμό και την υποταγή του πίσω από την «ταξική» φασαρία και τις μεγαλόστομες κορόνες. Σε κάθε στροφή της επίθεσης με τη στάση του αποδεικνύει πως ούτε μπορεί ούτε και θέλει να πάει κόντρα στις επιδιώξεις της κυβέρνησης και του κεφαλαίου.

Μια ακόμη επιβεβαίωση του ρόλου που παίζει ο ρεφορμισμός στο εργατικό κίνημα ήταν η στάση του ΠΑΜΕ στην απεργία στις 3 Ιούνη 2021 ενάντια στον αντεργατικό νόμο Χατζηδάκη. Για μια ακόμη φορά, οι μεγαλοστομίες, τα παχιά λόγια και οι δήθεν αγωνιστικές και δήθεν ταξικές κορόνες του ΠΑΜΕ αποδείχτηκαν χωρίς περιεχόμενο, προπέτασμα καπνού για να κρυφτεί η απροθυμία του να συγκρουστεί πραγματικά με την αντεργατική πολιτική. Πήγαν περίπατο οι... αυστηρές προειδοποιήσεις του προς την κυβέρνηση «να μην τολμήσει η κυβέρνηση να φέρει στη Βουλή το νομοσχέδιο - έκτρωμα». Έγιναν φύλλο και φτερό οι καταγγελίες του ενάντια στον εργοδοτικό συνδικαλισμό της ΓΣΕΕ, αφού το ΠΑΜΕ για μια ακόμη φορά σύρθηκε πίσω από την υπονομευτική τακτική του Παναγόπουλου, ο οποίος κέρδιζε χρόνο για λογαριασμό της κυβέρνησης. Όμως, το ΠΑΜΕ δεν έμεινε εκεί. Θέλοντας να απαντήσει στα δικά του αδιέξοδα και στην πίεση που ο ίδιος του ο κόσμος ασκούσε, στράφηκε ανοιχτά ενάντια σε όποιον τόλμησε να τιμήσει τις απεργιακές αποφάσεις για τις 3 Ιούνη, καθώς υπήρξαν ορισμένα σωματεία που -προς τιμήν τους- επέλεξαν να απεργήσουν και να διαδηλώσουν στις 3 Ιούνη. Και σε αυτήν την περίπτωση το ΠΑΜΕ έδωσε πιστοποιητικά νομιμοφροσύνης στο σύστημα και επιβεβαίωσε ότι είναι «υπεύθυνη δύναμη» που ακολουθεί τη γραμμή της συνδικαλιστικής ηγεσίας.

Χαρακτηριστική ήταν επίσης η στάση του απέναντι στο ζήτημα του «κεντρικού μητρώου πραγματικών δικαιούχων». Ενώ οι δυνάμεις της Ταξικής Πορείας προσπαθούσαν σε κάθε μαζικό χώρο που βρίσκονται να θέσουν την γραμμή της άρνησης ορισμού «πραγματικού δικαιούχου», θεωρώντας την παρούσα εξέλιξη σημαντικό κρίκο της αντιδραστικής επίθεσης και μέσο ελέγχου των σωματείων, οι δυνάμεις της «αντεπίθεσης» και της «ανυπακοής» σφύριζαν αδιάφορα. Ακριβώς την περίοδο που έληγαν οι διορίες και κρινόταν η εφαρμογή του μέτρου, το ΠΑΜΕ προσπερνούσε την ανάγκη συλλογικής πολιτικής απάντησης, μετέθετε τη ευθύνη στις διοικήσεις των σωματείων, για να καταλήξει να εφαρμόσει πλήρως τις κυβερνητικές οδηγίες.

Η λογική της υπεκφυγής από το επίδικο είναι πάντα παρούσα για το ΠΑΜΕ και δένει απόλυτα με την επίκληση στην αδυναμία και ανημπόρια των μαζών. Τα παραδείγματα αυτής της στάσης πολλά, εμείς θα μείνουμε στο πρόσφατο παρελθόν. Την ώρα λοιπόν που η κυβέρνηση πίεζε αφόρητα το σύνολο του συνδικαλιστικού κινήματος να αποδεχτεί τον ασφυκτικό έλεγχο των σωματείων, το ΠΑΜΕ είχε σαλπάρει για αλλού έχοντας ήδη σημάνει συναγερμό για «απεργιακό μέτωπο» εν όψη νέου ασφαλιστικού. Όσο για τους πραγματικούς δικαιούχους, το μέτρο «θα μείνει στα χαρτιά», «δεν θα εφαρμοστεί» και άλλα τέτοια φαιδρά.

Τα πράγματα γίνονται ακόμη πιο ενδιαφέροντα όταν πλέον η μάχη ενάντια στο νέο ασφαλιστικό πρέπει να μαζικοποιηθεί και να αποκτήσει χαρακτηριστικά κεντρικής μάχης. Είναι ακριβώς η ώρα που το «απεργιακό μέτωπο» αλά ΠΑΜΕ, το οποίο προετοιμάζεται για μήνες, πρέπει να επιτελέσει το ρόλο του. Δηλαδή να ξετυλίξει την απεργιακή μάχη με στόχο το μπλοκάρισμα της επίθεσης. Η πραγματικότητα για το ΠΑΜΕ εντελώς διαφορετική. Μία απογευματινή συγκέντρωση μέτριας μαζικότητας και πίεση στη ΓΣΕΕ για προκήρυξη απεργίας την ημέρα ψήφησης του νόμου. Για άλλη μια φορά «οι αντικειμενικές συνθήκες», «ο κόσμος δεν τραβάει» κλπ.

Η παραπάνω στάση επαναλαμβάνεται σε κάθε μικρή και μεγάλη μάχη του εργατικού και συνδικαλιστικού κινήματος. Ιδίως την τελευταία περίοδο που οι επίσημες συνδικαλιστικές ηγεσίες έχουν αναχωρήσει πλήρως με αποτέλεσμα να μην καλούνται ούτε οι «εθιμοτυπικές» απεργίες του παρελθόντος, η ηγεσία του ΠΑΜΕ κινείται εντός πλαισίου και στα στενά όρια της κανονικότητας. Κατά βάση αρκείται στην πίεση εντός της ΓΣΕΕ με έντονη δόση «θεάματος» και «φασαρίας» και κατά τα άλλα αποδέχεται πλήρως την παύση κινήματος. Σέρνεται πάντα πίσω από τις αποφάσεις της ΓΣΕΕ, αρνούμενο να αναλάβει και να υλοποιήσει πρωτοβουλίες ξεπεράσματος και σχεδόν πάντα καταλήγει στην ασφάλεια των απογευματινών ή σαββατιάτικων καλεσμάτων. Οι διάφοροι «σκυλοκαβγάδες» των τελευταίων ετών για την ημερομηνία της εκάστοτε απεργίας (ας θυμηθούμε την αντιπαράθεση την περίοδο ψήφησης του αναπτυξιακού πολυνομοσχεδίου Σεπτέμβρη 2019 ή την απεργία για τον προϋπολογισμό το Νοέμβρη του 2018) βρίσκονται μακριά και έξω από τις ανάγκες του εργατικού

κινήματος, υπονομεύουν την ενιαία έκφραση της εργατικής τάξης και απονομιμοποιούν την αναγκαιότητα της απεργίας στις πλατιές μάζες.

Η ηγεσία του ΠΑΜΕ/ΚΚΕ με τη στάση της στα τελευταία συνέδρια της ΓΣΕΕ, την αναγόρευση της «δημοκρατικότητας» των συνεδρίων σε μητέρα των μαχών την ώρα που η βάση στενάζει, αποδεικνύει ότι η φασαρία που προκαλεί δεν έχει σκοπό να απαντήσει στη διάλυση και την αποσυσγκρότηση του συνδικαλιστικού κινήματος. Άλλωστε, είναι καιρό που οι κόντρες που δίνει το ΠΑΜΕ σε δευτεροβάθμιο και πρωτοβάθμιο επίπεδο, όπου ανοίγουν ζητήματα, έχουν ως βασική κατάληξη τις δικαστικές διαμάχες και την υποταγή στη νομιμότητα.

Στην ουσία η ηγεσία του ΠΑΜΕ διαπραγματεύεται ρόλο διαμεσολάβησης για τον εαυτό της σε μια περίοδο που το κεφάλαιο αναδιαμορφώνει σχέσεις και ρόλους. Για αυτόν ακριβώς το λόγο τα δικαστήρια παίρνουν το πρώτο ρόλο, για αυτό η νομιμότητα ανακηρύσσεται σαν το μέγιστο ζητούμενο, για αυτό στο τέλος της ημέρας και μετά από πολύ φασαρία, αποδέχεται τους όρους και συμμετέχει κανονικά πλάι στις «νόθες» και «δοτές» ηγεσίες.

Η λογική της υπεκφυγής και της υποταγής βρίσκεται πάντα μπροστά στην κατεύθυνση του ΠΑΜΕ και για να μπορέσει να δικαιολογήσει τη θέση της πασχίζει να την συνδέσει με την «αλλαγή των συσχετισμών» και την «προοπτική». Κάθε φορά που το εργατικό κίνημα «αδυνατεί» και «οι μάζες δε τραβάν», τα άλματα προς τα μπρος για την «αλλαγή των συσχετισμών» καταλήγουν στις κάθε λογής κάλπες που θα αποτυπώσουν το προχώρημα και την πρόοδο. Τα τελευταία χρόνια τα διάφορα σχέδια νόμου του ΚΚΕ στη βουλή αποτελούν την εκκίνηση και την κατάληξη των προσπαθειών του ΠΑΜΕ απογειώνοντας τις κοινοβουλευτικές αυταπάτες που κυριαρχούν.

Με ένα νόμο θα καταργούσε το ΚΚΕ το 2016 όλα τα μνημονιακά μέτρα και θα επανάφερε την κατάσταση στην εργασία στην προ μνημονίων εποχή. Μάλιστα 513 εργατικά σωματεία υπέγραψαν την πρόταση σε μια περίοδο που προωθούνταν ανατροπές στις εργασιακές σχέσεις. Η ίδια πρόταση νόμου επανήλθε την περίοδο που η κυβέρνηση προωθούσε το νέο ασφαλιστικό (Φλεβάρης 2020). Πρόταση νόμου για τη σωτηρία της ΛΑΡΚΟ (Μάης 2020) την ώρα που οι εργαζόμενοι πετιούνται στο δρόμο της ανεργίας, πρόταση νόμου «για την ανακούφιση της λαϊκής οικογένειας» την ώρα που ο εργαζόμενος λαός στενάζει κάτω από την νέα αντεργατική επίθεση που φέρνει η πανδημία (Ιούλιος 2020) και την ίδια στιγμή το εργατικό κίνημα συνολικά δείχνει ανήμπορο να ψελλίσει αντίσταση. Τη περίοδο της καραντίνας που η ανάγκη συλλογικής και αποφασιστικής έκφρασης περίσσευε τόσο συνολικά όσο και στους εργασιακούς χώρους, η στάση του ΠΑΜΕ/ΚΚΕ δεν θα περιμέναμε να διαφοροποιηθεί. Κυριάρχησαν οι συμβολισμοί και οι εικονικές ενέργειες ταυτόχρονα με την πλήρη αποδοχή των περιοριστικών-κατασταλτικών μέτρων. Την ώρα που η κυβέρνηση σε πλήρη συνεργασία με τις επίσημες συνδικαλιστικές ηγεσίες είχαν θέσει στην παρανομία την πολιτική και συνδικαλιστική έκφραση, το ΠΑΜΕ απαντούσε με παρακάλια μέσω email στην εργοδοσία (βλ καταγγελία των συνθηκών εργασίας στο εργοστάσιο της BIC) και με νωχελικές και φοβικές ολιγόλεπτες παρεμβάσεις δια αντιπροσώπων στους φορείς του κράτους. Το σόου της 1ης Μάη 2020 στο Σύνταγμα που σε καμιά περίπτωση δεν δημιουργούσε όρους για να σπάσει η απαγόρευση, για άλλη μια φορά αποθέωνε τους ακτιβισμούς ενώ ταυτόχρονα υποκλινόταν στην αστική νομιμότητα. Ήταν τόσο επιτυχημένος ο ακτιβισμός που κέρδισε το χειροκρότημα ολόκληρου του πολιτικού συστήματος. Ο συμβιβασμός του ΠΑΜΕ/ΚΚΕ δεν θα μπορούσε να λείπει από την στάση του στην προσπάθεια της κυβέρνησης να βάλει στο γύψο της εκφράσεις του λαού, να περιορίσει και να απαγορεύσει τις διαδηλώσεις. Αν και οι επίσημες δηλώσεις όπως πάντα βρίθουν από αγωνιστικότητα, στην πράξη κυριάρχησε η άρνηση ανάληψης πρωτοβουλίας απάντησης στα πρωτοβάθμια όργανα και τους μαζικούς χώρους και η επίκληση της «υπευθυνότητας» και της «νομιμοφροσύνη». Οι «περιφρουρημένες πορείες» που «δεν θα σπάσει ούτε τζάμι» είναι το αναγκαίο περιτύλιγμα για μια λογική που στην ουσία ζητάει εξαίρεση από την επίθεση και την καταστολή. Άλλωστε, δεν είναι λίγες οι φορές που το κράτος και οι μηχανισμοί του, ανοιχτά ή καλυμμένα, απαιτούν και επιβάλλουν όρια νομιμοφροσύνης στις δυνάμεις του ΠΑΜΕ. Ας θυμηθούμε την, τουλάχιστον κατάπτυστη και επικίνδυνη, ιδιοκτησιακή λογική «κατάληψη» της πλατείας Συντάγματος στις 9 Ιούλη του 2020 (μέρα ψήφισης του νόμου 4703/2020 ενάντια στις διαδηλώσεις) και την αδιαφορία των δυνάμεων του ΠΑΜΕ για την ωμή καταστολή που δέχθηκαν τα μπλοκ μπροστά από τις αλυσίδες του. Το ΠΑΜΕ όπως πάντα θέλοντας να αποφύγει το επίδικα, βλέπει μόνο προβοκάτσιες εναντίον του.

Το ΠΑΜΕ, εκμεταλλευόμενο την οργανωτική ανάπτυξη του ΚΚΕ, έχει καταφέρει να έχει παρουσία σε μια σειρά μικρούς και μεγάλους εργασιακούς χώρους, σε ολόκληρη τη χώρα και ταυτόχρονα σε πολλές περιπτώσεις να φαντάζει ως η μοναδική αγωνιστική φωνή στο πλευρό του εργαζόμενου. Η ουσιαστική όμως κουβέντα που πρέπει να ανοίξει είναι με ποιους όρους πραγματοποιείται αυτή η σχέση και παρουσία και, τελικά, αν αυτή βοηθάει ή προσθέτει προβλήματα στη διαδικασία

ανασυγκρότησης του εργατικού κινήματος. Η μη λειτουργία και συμμετοχή της βάσης στη ζωή των σωματείων, η κυριαρχία της λογικής της ανάθεσης και των ειδικών του συνδικαλισμού που αποφασίζουν για όλα, η απαξίωση, η λάσπη και η προβοκάτσια απέναντι σε οποιαδήποτε διαφορετική φωνή, όπως και να βαφτιστούν, ότι χρώματος περιτύλιγμα και αν τουςβάλουμε, συνεχίζουν να απαξιώνουν τον συνδικαλισμό και την οργανωμένη πάλη. Στο τέλος της ημέρας, η κυριαρχία του συμβιβασμού στις κατευθύνσεις και της ανάθεσης στη λειτουργία, μπλοκάρουν τις μάζες, αποτρέπουν την πλατιά συμμετοχή, εξαπλώνουν την απογοήτευση και την ήττα.

Την ίδια στιγμή που το ΠΑΜΕ αποδεικνύει πως δεν μπορεί και δεν θέλει να συμβάλει στη συγκρότηση του εργατικού κινήματος, μια σειρά από δυνάμεις του εξωκοινοβουλίου, αλλά και του α/α χώρου, παρά τις αντιθέσεις και το συχνό πυκνό ανέβασμα των τόνων, συνεχίζουν να βλέπουν το ΠΑΜΕ με δέος, σε κάποιες περιπτώσεις να ετεροκαθορίζονται και να συντηρούν αυταπάτες για το ρόλο της ηγεσίας του (έως και ότι θα το ρυμουλκήσουν). Η πραγματικότητα είναι πως η οπισθοχώρηση και η αποσυγκρότηση είναι εδώ και πιέζει προς όλες τις πλευρές. Ταυτόχρονα στις πολιτικές κατευθύνσεις των δυνάμεων που αναφερόμαστε υπάρχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά, με διαφορετικό συνήθως περιτύλιγμα. Οι μικρο-ηγεμονισμοί και τα διάφορα «μικρά ΠΑΜΕ» που στήθηκαν ανά περιόδους με τα ίδια υλικά, η πολιτική των maximum και των ολοκληρωμένων προγραμμάτων, οι εκλογικές αυταπάτες, οι διαχειριστικές λογικές, η συνδιοίκηση, προέρχονται ακριβώς από την ίδια συμβιβαστική και ρεφορμιστική μήτρα. Λογικές αδιέξοδες και με όρια που βάζουν εμπόδια στην συγκρότηση του εργατικού κινήματος.

- Οι συνδικαλιστικές δυνάμεις με αναφορά στον ΣΥΡΙΖΑ σε επίπεδο ΓΣΕΕ, όπως και στα κατώτερα επίπεδα, πέρασαν από αρκετές αλλαγές και προσαρμογές, ακολουθώντας τον πολιτικό τους φορέα. Από τη μια ήταν η αποχώρηση της ΛΑΕ και άλλων συνιστωσών από τον ΣΥΡΙΖΑ που προκάλεσαν εξελίξεις στα συνδικαλιστικά σχήματα του ΣΥΡΙΖΑ και βασικά στο **ΜΕΤΑ**, στο οποίο τελικά κυριάρχησαν οι «αποχωρήσαντες», χωρίς όμως ποτέ να διακόψουν πλήρως τις επαφές με τον ΣΥΡΙΖΑ, ειδικά στην περίοδο που ήταν κυβέρνηση. Από την άλλη ήταν οι διασπάσεις της ΠΑΣΚΕ που συγκρότησαν το **ΕΜΕΙΣ**, για να διασπαστεί κι αυτό σε δεύτερο χρόνο. Οι συνδικαλιστές αυτοί σταδιακά «υιοθετήθηκαν» από τον ΣΥΡΙΖΑ και κατέληξαν το 2020 να ξεπεράσουν τις «παραδοσιακές» δυνάμεις του.

Με αναφορές βασικά «αντι-νεοφιλελεύθερες» και προσπάθεια να εμφανιστούν «αγωνιστικές», και η μια και η άλλη πλευρά αυτού του χώρου ενισχύθηκαν την περίοδο ανόδου και διακυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ και διασφάλισαν κανάλια επικοινωνίας με τον κρατικό μηχανισμό και ειδικά το υπουργείο Εργασίας. Όπου μπόρεσαν, βρέθηκαν σαν αντιπρόσωποι των εργαζομένων σε ΔΣ επιχειρήσεων. Ανάμεσα στα άλλα, καυχήθηκαν ότι πρωταγωνίστησαν στην υπογραφή ορισμένων κλαδικών ΣΣΕ, πάντα όμως μέσω ΟΜΕΔ και με τους εργαζόμενους αμέτοχους, με αποτέλεσμα φυσικά σε μεγάλο βαθμό οι διατάξεις τους να μην εφαρμόζονται στους χώρους δουλειάς. Καθώς διαφαινόταν η εναλλαγή κυβέρνησης, τα ποσοστά τους έπεφταν στα συνέδρια των δευτεροβάθμιων οργάνων, καταλήγοντας στα αποτελέσματα του 2020. Το τελευταίο διάστημα επιχειρούν να εμφανίζονται σε κινητοποιήσεις εργαζομένων, πάντα με τη γνωστή λογική του εργατοπατερισμού και της αναζήτησης συνεννόησης με την κυβέρνηση και την εργοδοσία.

- Η παράταξη **ΕΝΟΤΗΤΑ**, που προέκυψε από τη διάσπαση της ΔΑΚΕ, διεκδίκησε εξ αρχής το ρόλο του συνδικαλιστικού βραχίονα της ΝΔ. Με πρωταγωνιστή τον Γκιάτη, προερχόμενο από την Alpha Bank και γνωστό για τις φιλο-εργοδοτικές του τοποθετήσεις και πρακτικές, συσπείρωσε ένα πλήθος συνδικαλιστικών στελεχών από συγκεκριμένους χώρους (τράπεζες, συγκοινωνίες, ΟΤΕ, ΕΛΤΑ, ΕΥΔΑΠ, ΕΛΠΕ, ΛΑΡΚΟ και μερικούς ακόμα), οι οποίοι για διάφορους λόγους ήταν δυσανεκτικοί με την επίσημη ΔΑΚΕ. Υποστηρίζοντας θέσεις ακόμα πιο «φιλελεύθερες» από τη ΔΑΚΕ, προσπάθησε να λάβει το «χρίσμα», σ' ένα διαγκωνισμό στο εσωτερικό της ΝΔ όπου συνυπήρχαν τα συνδικαλιστικά στελέχη και των δυο πλευρών. Στις τελευταίες εξελίξεις μπροστά στο τελευταίο συνέδριο της ΓΣΕΕ, η κριτική της προς τις ΠΑΣΚΕ-ΔΑΚΕ την έφερε πρακτικά να υπερασπίζεται το ΠΑΜΕ και τις δικές του πρακτικές.

Το γεγονός ότι σε αρκετές περιπτώσεις δεν κατάφερε να ξεπεράσει τη ΔΑΚΕ σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια όργανα, σε συνδυασμό με τη σύγκλιση της δεύτερης με τον Μητσοτάκη, αφαίρεσε το έδαφος των προσδοκιών της και έριξε τα ποσοστά της στη ΓΣΕΕ το 2020. Είναι αμφίβολο το κατά πόσο θα διατηρήσει στο πλαίσιο της στελέχη που είδαν τον εαυτό τους εκτός διοίκησης ΓΣΕΕ και άλλων συνδικαλιστικών οργάνων εξαιτίας της διαφοροποίησής τους.

• Παρά τις διαφοροποιήσεις τους, οι κυρίαρχες συνδικαλιστικές δυνάμεις μοιράζονται πολλά κοινά. Αν αγνοήσουμε τις λεκτικές αναφορές σε αγώνες, διεκδικήσεις, ενότητα και εργατικό κίνημα, που υπάρχει σε όλες αλλά με διαφορές στην ένταση, η λογική που βάζει σε πρώτη προτεραιότητα τη διασφάλιση του ρόλου τους και του μηχανισμού της καθεμιάς είναι κοινή. Σ' αυτήν υποτάσσονται τα υπόλοιπα. Η εμπλοκή στη συνδιοίκηση, έστω με διαφορετική «δικαιολογία», είναι επίσης σταθερό χαρακτηριστικό, που συνοδεύει τη λογική της ανάθεσης, του εργατοπατερισμού, της έλλειψης εμπιστοσύνης στο μαζικό αγώνα και τις δυνάμεις των εργαζομένων. Οι εκλογικές διαδικασίες αποτελούν σχεδόν το μοναδικό μέλημα αυτών των δυνάμεων, ενώ οι τυχόν κινητοποιήσεις αντιμετωπίζονται ως «έσχατο μέσο» και «αναγκαίο κακό», κι αυτό μόνο σε εξόφθαλμες περιπτώσεις ή όταν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι πιέζουν ασφυκτικά. Ακόμα και σ' αυτές τις καταστάσεις, το βασικό μέλημα παραμένει η «υπεύθυνη» (προς την εργοδοσία) στάση εκτόνωσης των αγωνιστικών διαθέσεων, αν και κατά καιρούς χρεώνονται τα κραυγαλέα ξεπουλήματα, τουλάχιστον για ένα διάστημα.

Επίσης κοινό χαρακτηριστικό είναι η συντεχνιακή λογική. Από τη μια, η απροθυμία σύγκρουσης με την κυβερνητική πολιτική, κι από την άλλη, η προσπάθεια να μην χρεωθούν ούτε τα μέτρα που παίρνουν οι πολιτικοί τους φορείς ούτε τη δική τους απραξία, όλες οι κυρίαρχες συνδικαλιστικές δυνάμεις με αγωνία δηλώνουν «ακομμάτιστες», υποστηρίζοντας ότι έτσι υποστηρίζουν καλύτερα τα ζητήματα του κλάδου. Όλοι βέβαια γνωρίζουν τι ψηφίζουν και ποιο μηχανισμό στηρίζουν και σ' αυτές τις σχέσεις βασίζονται οι «υποσχέσεις» που μοιράζονται απλόχερα σε χώρους δουλειάς και οι αντίστοιχες «ελπίδες» από την άλλη πλευρά. Το δε κύριο διαπραγματευτικό χαρτί των συνδικαλιστικών στελεχών στο εσωτερικό των κομμάτων τους είναι οι ψήφοι που ελέγχουν (ανάλογα με το χώρο που δραστηριοποιείται ο καθένας βέβαια, μπορεί να υπάρχουν και πολλές ακόμα «δυνατότητες», «διευκολύνσεις» και λοιπές «υπηρεσίες» που μπορούν να προσφέρουν στο πολιτικό προσωπικό, συχνά πιο σημαντικές από τις ψήφους). Καθώς όμως η συμμετοχή στο συνδικαλισμό κι η ισχύς του ολοένα περιορίζονται, όπως περιορίζεται κι η «πίτα» που αναλογεί στους συνδικαλιστές και μαζί οι δυνατότητες υλοποίησης των υποσχέσεών τους επειδή εντείνεται η επίθεση στους εργαζόμενους, η σημασία που τους δίνουν τα ίδια τους τα κόμματα μειώνεται. Γι' αυτό το λόγο θέλουν να διατηρούν ανοιχτές τις πόρτες επικοινωνίας με κάθε κυβέρνηση, χωρίς πολλές δεσμεύσεις –ούτε ιδεολογικές, ούτε πολιτικές. Ταυτόχρονα, αναζητούν επέκταση του πεδίου παρέμβασης και δραστηριότητάς τους, αξιοποιώντας τις κατευθύνσεις πλήρους ενσωμάτωσης των συνδικαλιστικών οργάνων στο σύστημα. Σ' αυτό το πλαίσιο καταλήγουν να διαθέτουν κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης, ν' αναλαμβάνουν εργολαβίες, να πραγματοποιούν έρευνες, καμπάνιες κ.ά., όλα με κρατικές και κοινοτικές χρηματοδοτήσεις, ενώ η ΓΣΕΕ πρωτοστατεί στη συζήτηση περί επαγγελματικού ταμείου υπό τη διαχείρισή της.

Τα κοινά τους χαρακτηριστικά εξηγούν την ευκολία με την οποία οι κυρίαρχες συνδικαλιστικές δυνάμεις συνεργάζονται σε κάθε συνδυασμό μεταξύ τους, ειδικά σε πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο επίπεδο. Είτε σε προεδρεία είτε ακόμα και σε ενιαίες παρατάξεις, συνδικαλιστικά στελέχη κάθε απόχρωσης μπορεί να συνυπάρχουν για χρόνια, ενώ παράλληλα να διαχωρίζονται στις διαδικασίες των εργατικών κέντρων και των ομοσπονδιών, ή μόνο στα συνέδρια της ΓΣΕΕ. Δεν είναι λοιπόν καθόλου παράλογη ή αβάσιμη η αίσθηση που κυριαρχεί στους εργαζόμενους στη χώρα, ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους σε σωματείο: ότι οι κυρίαρχες δυνάμεις στο συνδικαλισμό λειτουργούν σαν ενιαίο σύνολο, κομμάτι του ίδιου συστήματος που υπονομεύει κάθε εργασιακό, κοινωνικό και δημοκρατικό δικαίωμα των εργαζομένων.